

20ste jaargang, nummer 3

WAARDZEGGER

HERFST 2026

HWL

Hoekschewaards Landschap

De Waardzegger is het verenigingsblad van Hoekschewaards Landschap

Colofon

Waardzegger is een uitgave van Hoeksche Waards Landschap (HWL), vereniging voor behoud en ontwikkeling van natuur en landschap in de Hoeksche Waard, opgericht in 1973.

Versijnt ieder kwartaal
ISSN 1389-7454

Jaargang 20 nr. 3, oplage: 1400
HWL-lidmaatschap minimaal € 35,00 per jaar
IBAN NL48 INGB 0002 9980 08

Materiaal uit deze uitgave mag alleen voor niet-commercieel gebruik worden aangewend, met bronvermelding.

Ledenadministratie HWL
ledenadministratie@hwl.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt
Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
Telefoon: 0186 621 888
Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff
Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur
Zaterdag en zondag 12.00-17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum
Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
Telefoon: 06-2864 4254
Beheerder: Benedikte Mes
Openingstijden:
Woensdag t/m vrijdag 13.00-17.00 uur
Reserveren op verzoek mogelijk

Dagelijks bestuur
Theo Schuurmans (voorzitter@hwl.nl)
Peter Vos (penningmeester@hwl.nl)
www.hwl.nl

Redactie mediateam HWL
mediateam@hwl.nl

Samenstelling & vormgeving Piet Schram
Tekstcorrectie Marcus Dekker
Verzending/verspreiding Ruud Horijon

Aanleveren kopij: per email, uitsluitend in MS-Word, met zowel tekst als foto's in aparte bijlage, max. 600 woorden en max. 2 foto's per artikel.
De auteur blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de inhoud!

Druk
Quadraat Grafimedia B.V.

Vorbereiding verzending
HWWerkt!

<https://www.facebook.com/hwlandschap>

<https://www.instagram.com/hoekschewaardslandschap/>

FSC logo

Redactioneel

De Friezen hebben er een mooi woord voor: *mienskip*, gemeenschap, wat verwijst naar een manier van leven die diep verankerd is in de Friese cultuur en geschiedenis. In zekere zin is de Hoeksche Waard te vergelijken met Friesland; onze vereniging probeert onze cultuur, en vooral de natuur, vast te houden, zo dichtmogelijk bij de oorsprong. Daarbij is een gemeenschapsgevoel binnen de vereniging essentieel. En dat gevoel was er ooit, misschien even weggeweest, maar het is zeker weer terug! Met dank aan onze huidige bestuurders en aan onszelf: de vrijwilligers onder de leden. Dat gevoel was heel goed voelbaar tijdens de vrijwilligersdag, zaterdag 20 juni jl. Met een knipoog heeft Henk van Noordwijk het in zijn column verder in dit blad, over de prachtige tocht langs de noordrand van de Hoeksche Waard, het een schoolreisjesgevoel genoemd. Dat met elkaar zo gezellig op pad zijn, kan alleen maar als er een gemeenschappelijk gevoel heerst; het gevoel dat je deel uitmaakt van één grote 'familie'... En dat heerst er bij HWL!

Jammer genoeg hebben wij in de Hoeksche Waard niet direct een woord voor gemeenschapsgevoel. *Mekaorigheid* komt nog het dichtst in de buurt. Als we zo met *mekoor* blijven doorgaan, ziet de toekomst er voor HWL goed uit. En hopelijk ook voor de Hoeksche Waard.

Deze uitgave begint met een triest verslag dat het weer niet gelukt is om het kappen van bomen tegen te houden. Blij word je dan weer wel van het artikel waarin onze mensen van educatie de jeugd probeert bij de natuur te betrekken; de jeugdhoeke pagina achterin houden we erin! En in de rubriek van Beheer introduceert Chiel weer de ouderwetse hooiruiter! In ons interview is Mellany Klompe veelvuldig aan het woord, als kwartiermaker nauw betrokken bij de organisatie Boerennatuur. Merijn introduceert een nieuwe rubriek: Wat is dit? We zijn nieuwsgierig hoe dit wordt ontvangen...

Als U denkt dat de naam dikbekbehangersbij een grap is, heeft u het mis; Gert Huijzers helpt u uit de droom. De foto's van de WG Natuurfotografie op de middenpagina zijn als vanouds adembenemend! Wat de inhoud van braakballen allemaal vertelt, vindt u in het interessante artikel van Merijn. Dan twee pagina's over bijzondere zaken: eentje over vondsten dicht bij huis en de andere over een vergezicht. De nationale nachtvliedernacht leverde weer een paar mooi waarnemingen op; een kort verslag hoe dat er aan toeging bij het NBC Klein Profijt. De gevolgen van het opdrogen van de rivieren door de aanhoudende droogte wordt door Joost treffend weergegeven.

En HW zoemt gaat integreren in de organisatie van HWL; een nieuwe werkgroep wordt geformeerd. Tenslotte wijzen we op de data en de onderwerpen van de Nature Talks het komende winterseizoen. En natuurlijk niet vergeten de ALV op 19 november a.s.

Veel lees plezier!

Foto omslag:

Koeien - Ritselaarsdijk, Westmaas
Jan Plaisier

Piet

Van de voorzitter...

Samenwerken aan een veranderend landschap

Wie aan de oever van het Hollandsch Diep staat, ziet vooral veel water. Maar waar komt dat water eigenlijk vandaan?

Het Hollandsch Diep maakt deel uit van de Rijn-Maasmonding. Van het rivierwater in het Hollandsch Diep is gemiddeld ongeveer een kwart afkomstig van de Maas. De Maas is vrijwel volledig een regenrivier, met haar oorsprong in Frankrijk. De overige driekwart van de aanvoer is afkomstig van de Rijn die ontspringt in de Alpen. Het is van oudsher een gemengde rivier, gevoed door zowel regen- als smeltwater.

Juist daarin is iets wezenlijks aan het veranderen. Door klimaatverandering neemt de betekenis van sneeuw en gletsjers voor de Rijn af. In de zomer komt er minder smeltwater beschikbaar en tegelijkertijd worden langere perioden van droogte waarschijnlijker. In de winter en het voorjaar kunnen juist grotere hoeveelheden regenwater worden aangevoerd. De nieuwste klimaatscenario's wijzen voor Rijn én Maas op lagere zomerafvoeren en hogere gemiddelde winter- en voorjaarsafvoeren. Voor 2100 kan de afvoer in het zomerhalfjaar, afhankelijk van het scenario, met 30 procent afnemen.

Van smeltwater naar steeds meer regenwater dus. Dat klinkt misschien als een technisch verhaal over rivieren, maar het raakt recht-

streeks aan de toekomst van de Hoeksche Waard.

Hoe houden we water vast wanneer het er is? Hoe verdelen we het wanneer het schaars wordt? Hoe voorkomen we verzilting? Wat betekent droogte voor landbouw en natuur? En wat doen piekbuien met onze polders?

Watermanagement wordt daarmee een van de grote opgaven van de komende decennia. En vrijwel geen enkele partij kan die opgave alleen oplossen.

Dat raakt precies aan de positie die Hoekschewaards Landschap wil innemen. Wij zijn zelfbenoemd hoeder van natuur, landschap en biodiversiteit en zullen daarvoor onze stem blijvend laten horen. Soms betekent dat instemmen, soms waarschuwen en soms duidelijk zeggen dat iets volgens ons anders moet. Samenwerken betekent niet dat je je mening verkwanselt. Integendeel: goede samenwerking kan alleen bestaan wanneer partijen weten waarvoor de ander staat.

Maar we moeten wel met elkaar aan tafel zitten. Met gemeente en provincie, met waterschap en landbouw, met terreinbeheerders, ondernemers en inwoners, samen optrekkend, op zoek naar oplossingen. De grote vraagstukken waarvoor de Hoeksche Waard staat, zijn alleen met elkaar op te lossen. Dit besef lijkt gelukkig steeds breder te worden gedragen.

Kortgeleden spraken wij met burgemeester Marian Witte.

Ook daar bleek al snel dat de bereidheid bestaat om elkaar op te zoeken en samen te werken. Dat sluit mooi aan bij haar eigen oproep om als Hoeksche Waard groter te denken en tegelijk al het waardevolle dichtbij te blijven koesteren.

Theo(dorus) Schuurmans

inhoudsopgave

• Van de voorzitter	3
• Bezwaar essenkap	4-5
• BuitenLokaal 5	6-7
• Rubriek: Terreinflits!	7
• Interview: Mellany Klompe	8-11
• Rubriek: Wat is dit?	11
• De dikbekbehangersbij	12-13
• Natuur Centraal	14-15
• Uitbraakballen...	16-17
• HWL schoolreisje?	17
• Nature Talks	18-19
• Bijzondere vondsten	20
• Gewoon bijzonder...	21
• Nat. nachtvindernacht	22
• Droogte...	23
• HWL zoemt verder...	24-25
• ALV-agenda	26
• Jeugdhoeke	27

Voor in de agenda

wo 14 oktober	: Lezing "Van verdronken land naar HW"
wo 11 november	: Lezing "Hommels"
wo 9 december	: Lezing "PFAS, the silent killer"
wo 6 januari	: Lezing "Natuurlijk imkeren met de zwarte bij"
wo 28 januari	: Start cursus Landschapsranger

Voor meer details zie onze website: www.hwl.nl/index.php/agenda

Waardzegger bezorgen

Voor een aantal plaatsen in de Hoeksche Waard worden voor de Waardzegger nog (reserve) bezorgers gezocht! Interesse? Neem dan contact op met ruud.horijon@hwl.nl.

Bezwaar tegen kap essen niet gehonoreerd!

Essen aan de Maasdamse weg...

Tekst: Jan Prince

Werkgroep Milieu & Planologie volgt ontwikkelingen die van invloed zijn op natuur, landschap en milieu in de Hoeksche Waard. Soms gaat het om langlopende ontwikkelingen, zoals Stougjeswijk, maar vaak ook om meer concrete zaken, zoals onlangs het plan van de gemeente om **48 essen** langs de Maasdamse weg in 's-Gravendeel te kappen. HWL en omwonenden maakten bezwaar tegen deze kap. Teleurstellend is dat bezwaren werden afgewezen. Wel werd bereikt dat de gemeente nog eens heel goed naar alternatieven, zoals gefaseerde kap, moest kijken.

Wat is hier aan de hand?

Een aantal van de essen lijdt aan essentaksterfte (ETS). Een schimmelm ziekte die bladeren en takken van de boom aantast. De ziekte is niet te stoppen en de gevolgen zijn onomkeerbaar. In een gevorderd stadium is er kans op takbreuk. Voor bomen langs een weg kan dat een gevaarlijke situatie opleve-

ren. Afgezien hiervan zal de boom uiteindelijk zodanig verzwakken dat kap onvermijdelijk wordt.

Pleidooi voor gefaseerde kap

De gemeente heeft onderzoek laten doen naar deze bomen. Het betrokken ecologisch bureau concludeerde dat 39 essen zijn aangetast, drie exemplaren gezond zijn

Bomen in eigendom van de gemeente zijn opgenomen in de gemeentelijke bomenlijst. Deze lijst bevat ook andere bomen die vanwege landschappelijk, ecologische of cultuurhistorische waarde het behouden waard zijn. Bomen die in de bomenlijst zijn opgenomen, mogen niet zonder vergunning worden gekapt

en van zes bomen de situatie niet duidelijk was. Dertien bomen zijn zodanig aangetast dat er een reële kans is op takbreuk. Het advies was dan ook om deze bomen op korte termijn te kappen. Voor de overige essen is dit, volgens het bureau, niet noodzakelijk. Wel moeten deze bomen periodiek worden geïnspecteerd en zo nodig ook worden onderhouden. Het onderzoek was voor ons en omwonenden dan ook een steun in de rug om bezwaar te maken tegen de voorgenomen kap. Behoud de nog gezonde bomen en vervang de aangetaste bomen gefaseerd over een aantal jaren in plaats van een kaalslag, waardoor de leefomgeving voor vogels, vleermuizen en insecten in stand wordt gehouden. Het is een afweging tussen de beweegredenen voor het kappen en, in dit geval, de ecologische waarde die verdwijnt. De es heeft een hoge natuurwaarde. Herstel bij vervanging door jonge aanplant treedt pas na vele jaren in. Dat HWL deze natuurwaarde voorop stelt, moge duidelijk zijn.

Niet gehonoreerd

De gemeente dacht daar echter anders over. In haar weerwoord op de bezwaren gaf de gemeente de volgende onderbouwing. Omdat de essen dicht op elkaar staan, wordt door de kap van een deel van de essen (met zwaar materieel) en het verwijderen van het wortels het wortelstelsel van de overblijvende bomen beschadigd. Ook wordt de bodem verdicht. Dit zal het aftakelingsproces van de overblijvende, reeds verzwakte bomen versnellen. Ook krijgen de overblijvende bomen meer windvang, waar ze mogelijk niet op berekend zijn. De kosten voor periodieke inspectie en verhoogd onderhoud waren voor de gemeente mede bepalend.

Voor de gekapte bomen komt nieuwe aanplant terug. Geen essen, maar diverse andere inheemse soorten. Op zich natuurlijk een goede zaak. De gemeente stelt dat

bij een gefaseerde kap de jonge aanplant concurrentie ondervindt van de overblijvende essen, wat tot groeiproblemen kan leiden. Ook stelt de gemeente dat het fraaier is om een bomenrij in één keer te vervangen dan stapsgewijs her en der. Al met al genoeg reden voor de gemeente om alle essen in één keer te kappen.

Op de achtergrond speelt nog mee dat de bomenrij in de toekomst doorsneden zal worden door een aan te leggen toegangsweg naar het nieuwbouwproject 'Dorp aan het water', waardoor er in ieder geval bomen gekapt moeten worden. Maar de gemeente heeft verklaard dat dit geen rol heeft gespeeld bij de kapvergunning.

Het is spijtig dat er weer een markante bomenrij verdwijnt. In dit geval onontkoombaar, hoewel het rigoureuze karakter HWL tegen de borst stuitte.

Wettelijk is bepaald dat, als iemand bezwaar maakt tegen een vergunning, hij een belang moet hebben bij de activiteit waar de vergunning voor wordt verleend. Voor een kapvergunning is het criterium dat iemand vanuit zijn woning direct zicht moet hebben op de te kappen boom of bomen. In dit geval werd een aantal omwonenden als niet belanghebbend aangemerkt vanwege dit criterium. HWL heeft dit belang wel omdat natuurbescherming een van haar statutaire doelstellingen is.

Heb je wellicht interesse in de activiteiten van werkgroep Milieu en Planologie? Kom dan eens langs. De werkgroep vergadert iedere eerste woensdag van de maand. Je bent van harte welkom.

*

Essentaksterfte is in Nederland een nieuw fenomeen. De ziekte werd 2010 voor het eerst in Nederland gesignaleerd en heeft zich sindsdien in een razend tempo uitgebreid. De ziekte wordt veroorzaakt door een schimmel (*Hymenoscyphus fraxineus*). De schimmel infecteert de boom via de bladeren en dringt van daaruit door naar de bast van twijgen en takken, waar het de sapstroom blokkeert. Met gevolg dat delen van de boom langzaam afsterven. De boom verzwakt en is daardoor weer vatbaar voor andere plagen, zoals aantasting door de honingzwam. Door het weghalen van aangetast hout wordt de kans op verspreiding van ETS verminderd en wordt de boom gestimuleerd om opnieuw uit te lopen. Oudere essen kunnen op die manier nog langere tijd meegaan en zelfs de ziekte overleven. *H. fraxineus* verspreidt zich via sporevorming. In de zomer vormt de schimmel kleine paddenstoeltjes op afgefallen blad. De sporen worden met de wind over grote afstand verspreid en kunnen zo weer andere bomen infecteren. Waarom de ene boom wel en de andere niet wordt aangetast, is niet bekend.

BuitenLokaal (5)

Natuur door de ogen van een kind

Tekst & foto's: Merel Nelemans

Soms begint natuuronderwijs met iets heel gewoons. Een kind dat tijdens een buitenles een steen omdraait. Een nieuwsgierige vraag: "Wat zijn dat?" Onder de steen blijken pissebedden en kleine springende beestjes te zitten. Wat eerst een onopvallende steen leek, verandert ineens in een wereld vol leven. In deze editie van BuitenLokaal kijken we naar natuur door de ogen van een kind: hoe nieuwsgierigheid en verwondering kunnen leiden tot meer betrokkenheid bij de natuur.

Nieuwsgierigheid en verwondering

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig. Buiten is er altijd wel iets dat hun aandacht trekt: een mier die een kruimel meesleept, een vogel op het schoolplein of een bloem in de moestuin waar veel insecten op afkomen. En voor je het weet, leidt zo'n klein moment tot allerlei nieuwe vragen en ontdekkingen.

Tijdens onze natuur- en moestuinlessen vertellen we kinderen daarom niet alleen wat ze zien, maar leren we ze vooral hoe ze kunnen kijken. Wat valt je op? Welke verschillen zie je? Waarom zou dit dier juist hier leven? En voor natuuronderwijs hoef je helemaal niet midden in een natuurgebied te staan.

Natuur is overal

Een schoolplein lijkt misschien vooral een plek om te spelen en te rennen. Maar wie beter kijkt, ontdekt dat er van alles gebeurt. Tussen de tegels groeien planten, in een struik zitten insecten, in het raamkozijn heeft een spin een web gemaakt en boven het plein vliegen vogels voorbij.

De schooltuin als klein ecosysteem

In een natuurvriendelijke schooltuin wordt meer ruimte gegeven aan de natuur en vallen nog meer soorten planten en dieren te ontdekken.

Een kind ziet misschien eerst in de moestuin vooral een rijtje uien of een krop sla. Maar al snel blijkt dat er rondom die planten van alles gebeurt.

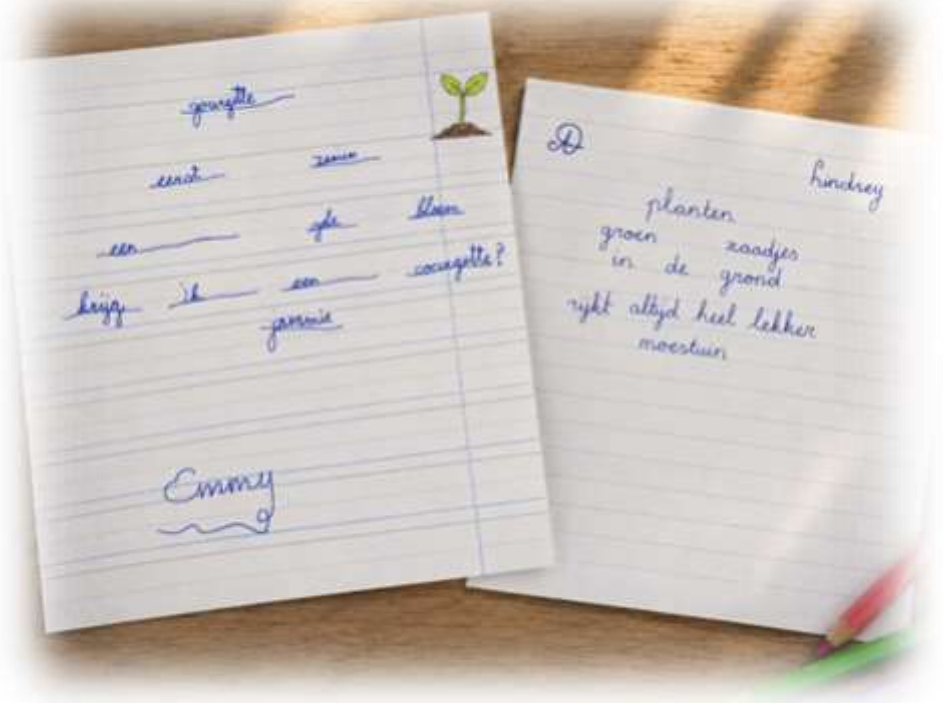
Bijen, vlinders en andere insecten zoeken naar voedsel. Bodemdieren kruipen in de grond. Vogels scharrelen tussen de planten op zoek naar voedsel of beschutting.

De schooltuin is daarmee een klein ecosysteem waarin planten, dieren, bodem en mensen met elkaar verbonden zijn. En de kinderen

staan er bijna iedere dag middenin!

Samen ontdekken

Een belangrijk onderdeel van natuuronderwijs is dat we niet altijd direct het antwoord geven. Soms weten we het zelf ook niet. Wat is dat voor rupsje? Waarom zijn sommige bladeren aangevreten en andere niet? Samen met de kinderen zoeken, proeven, voelen en vergelijken is minstens zo waardevol als het kennen van het juiste antwoord!

Van verwondering naar betrokkenheid

Door kinderen te laten ontdekken wat er in hun eigen omgeving leeft, ontstaat er iets bijzonders. Een insect krijgt opeens een naam. Een boom wordt een plek waar vogels nestelen en waar kinderen iedere week kijken of er al eitjes zijn uitgekomen. Een hoop bladeren blijft in de schooltuin liggen, omdat kinderen weten dat egels en kleine dieren daar kunnen schuilen.

En soms verrassen de kinderen óns. Na een moestuinles kregen we bijvoorbeeld gedichtjes van de kinderen: elfjes, geïnspireerd op wat ze tijdens de les hadden gezien en ontdekt. Op de foto's zie je het elfje van Emmy en Lindsey. Dat is misschien wel één van de mooiste kanten van natuuronderwijs. Dat de natuurlessen doorleven in de klas en daarbuiten. We

stimuleren verwondering en betrokkenheid. Want wie zich verbonden voelt met zijn omgeving, zal er eerder voor willen zorgen!

Kijk met de ogen van een kind

Kinderen laten ons zien hoe bijzonder het kan zijn om opnieuw te kijken naar wat voor ons al zo gewoon is geworden. Misschien mogen we dat zelf ook wat vaker doen: stilstaan en kijken met de ogen van een kind.

Niet meteen weten of voorbijlopen, maar nieuwsgierig zijn naar wat er groeit, beweegt en leeft. Misschien begint natuurbescherming wel heel eenvoudig: met echt kijken naar wat er al is en bedenken wat er nog meer kán zijn.

*

Wat beweegt daar...?

Verwondering begint bij leren kijken....

Terreinflits!

Korte verhalen uit de afdeling Terreinbeheer van HWL

Aan het woord:

Chiel Visser (terreinbeheerder)

Tijdens een bezoek aan de Balkan raakte ik geïnspireerd door de traditionele hooiruiters die ik daar zag. Het hooi wordt hierin droog opgestapeld, zodat het langer bewaard kan worden om later aan het vee te voeren. Dat bracht me op het idee om ook in de Hoeksche Waard weer met hooiruiters aan de slag te gaan. Het is een mooie combinatie van cultuurhistorie en natuurbeheer: vroeger werden ook in de Hoeksche Waard hooiruiters gebruikt. De eerste testruiter heb ik inmiddels gemaakt en geplaatst bij het NLC.

De komende weken verschijnen er op nog twee plekken in de Hoeksche Waard hooiruiters. Zo brengen we een oude vorm van hooien weer terug in het landschap.

Maar een hooiruiters heeft niet alleen cultuurhistorische waarde. Ook ecologisch kan hij interessant zijn. De constructie kan muizen aantrekken, die op hun beurt weer een belangrijke voedselbron vormen voor roofvogels. Ook biedt het schuilmogelijkheden voor marterachtigen. Daarmee hopen we de soorten die het moeilijk hebben een handje te helpen.

Mooi om te zien hoe een oude, eenvoudige manier van hooien opnieuw een plek kan krijgen en tegelijk iets kan bijdragen aan de natuur. Ik ben benieuwd welke dieren straks van de hooiruiters gebruik gaan maken!

Boer en natuur staan dichterbij

Tekst: Theo Schuurmans

Mellany Klompe beweegt al jaren op het snijvlak van landbouw, landschap en natuur. Ze groeide op Curaçao op, studeerde milieukunde en werkte achtereenvolgens bij waterschappen, de regionale samenwerking in de Hoeksche Waard en het agrarisch natuurbeheer. Inmiddels is ze als kwartiermaker nauw betrokken bij de organisatie Boerennatuur, waarin het voormalige Collectief Hoeksche Waard is opgegaan (CHW).

In haar verhaal keren steeds dezelfde thema's terug: samenwerken, praktisch blijven en kijken wat er buiten werkelijk gebeurt. Geen romantisch beeld van landbouw, maar ook geen tegenstelling tussen boer en natuur die groter wordt gemaakt dan nodig is.

Volgens Mellany ligt juist in de verbinding tussen beide werelden een grote kans voor de Hoeksche Waard.

Wie is Mellany Klompe?

'Ik ben niet opgegroeid in de landbouw. Sterker nog: mijn jeugd speelde zich voor een groot deel buiten Nederland af. Tot mijn vijftiende heb ik op Curaçao gewoond. Mijn vader werkte daar voor de Shell en was enorm geïnteresseerd in natuur en reizen. Die belangstelling heb ik van hem meegekregen. Als kind was ik veel aan het snorkelen. Waar je hier misschien in een sloot naar kikker-visjes zoekt, was ik daar vooral de zee en het zeeleven aan het beleven. Mijn vader nam ons ook veel mee op reis. We zijn bijvoorbeeld in Colombia en het Amazonegebied geweest. Daardoor zag ik al jong heel verschillende landschappen en ecosystemen.

Toen ik op mijn vijftiende naar Nederland kwam, was dat best een omschakeling. Mijn onderwijs was gericht geweest op Midden- en Zuid-Amerika. Geschiedenis, aard-

rijkskunde, talen: alles had een ander perspectief. Ineens zat ik in een wereld waarin Europa het uitgangspunt was. Na de middelbare school ben ik milieukunde gaan studeren aan het Van Hall Instituut. Dat kwam voort uit mijn belangstelling voor natuur en milieu. Ik had sterk het gevoel: er is zoveel moois in de wereld, daar moeten ook mensen voor opstaan. Tijdens mijn studie leerde ik mijn man Jeroen kennen. Hij kwam van een akkerbouwbedrijf in de Hoeksche Waard. Zo ben ik uiteindelijk hier terechtgekomen.'

“Je moet niet allemaal vanuit hetzelfde hokje naar een gebied kijken!”

Hoe raakte je betrokken bij het landschap van de Hoeksche Waard?

'Mijn eerste banen lagen bij de waterschappen. In die tijd waren waterschappen vooral bezig met waterkwaliteit: water aanvoeren en afvoeren. Waterkwaliteit begon toen veel nadrukkelijker op de

agenda te komen. Ik heb bijvoorbeeld meegewerkt aan de eerste waterkwaliteitsplannen. Omdat mijn man uit de Hoeksche Waard kwam en daar aan het boerenbedrijf gebonden was, ben ik in deze regio werk gaan zoeken. Zo kwam ik bij het toenmalige waterschap De Grote Waard terecht als beleidsmedewerker 'Groen'. Daar hield ik me bezig met dijkvegetatie, krekentontwikkeling, natuurprojecten en baggerwerkzaamheden. Dat vond ik geweldig, juist omdat het zo praktisch was. Je zag buiten om je heen direct wat er gebeurde. Het hielp ook dat wij thuis zelf een akkerbouwbedrijf hadden. Ik kwam weliswaar niet uit de landbouw, maar ik maakte de dagelijkse praktijk wel van heel dichtbij mee. Daardoor kon ik makkelijk schakelen tussen overheid en boeren. Later fuseerde het waterschap. De organisatie werd groter en de afstand tot het gebied werd ook groter. Daar werd ik niet gelukkig van. Als mijn werk alleen nog bestaat uit rapportages, begrotingen, vergaderingen en managementstukken, mis ik het buitenwerk. Daarom ben ik later programmamanager landschap en landbouw geworden voor de regionale samenwerking van de vijf gemeenten in de Hoeksche Waard. Daarmee was ik weer veel directer met het gebied bezig.'

Wat maakt de Hoeksche Waard voor jou zo bijzonder?

elkaar dan gedacht!

'Ik merk dat er hier nog veel gesprek mogelijk is tussen verschillende partijen. Natuurlijk zijn er meningsverschillen. Boeren kijken anders naar het landschap dan natuurorganisaties en overheden hebben weer hun eigen verantwoordelijkheid. Maar in de Hoeksche Waard hebben we volgens mij altijd geprobeerd om met elkaar in gesprek te blijven. Bij het voormalige Collectief Hoeksche Waard hadden we bijvoorbeeld bewust een breed samengesteld bestuur. Dat vond ik belangrijk. Je moet niet allemaal vanuit hetzelfde hokje naar een gebied kijken.

Als ik zelf door het de Hoeksche Waard rijd, zie ik trouwens niet als eerste "landbouw" of "natuur". Ik kijk vooral naar het geheel, het mooie open landschap van ons eiland. Door mijn werk in het agrarisch natuurbeheer ben ik wel veel meer op vogels gaan letten. Een bruine kiekendief valt me tegenwoordig meteen op. Maar ik ben geen echte soortenkenner. Ik gebruik rustig een app als ik iets wil determineren. Wat mij vooral boeit, is het verhaal van het landschap. Waarom ligt een dijk waar hij ligt? Waarom loopt een kreek op een bepaalde manier? Wat stond hier vroeger? Waarom is iets verdwenen? Dat heb ik ook geleerd van mensen die veel van het landschap weten: kijken naar wat het landschap je vertelt. Die historische laag vind ik minstens zo interessant als de afzonderlijke soorten.'

Waarom passen boeren en natuur bij elkaar?

'Dat heb ik eigenlijk mede op ons eigen bedrijf geleerd. Toen wij het bedrijf overnamen, zagen we dat de kracht uit de bodem was. Je kunt dan steeds meer toevoegen: zwaardere machines, meer bemesting, meer techniek. Maar op een gegeven moment merk je dat het systeem daar niet automatisch beter van wordt. Dan ga je kijken naar de bodem zelf. Wat gebeurt daar? Hoe werken natuurlijke processen? En dan kom je uiteindelijk tot de conclusie dat je de natuur

niet alleen moet proberen te sturen, maar dat je er ook mee kunt samenwerken.

Voor mij zit daar een belangrijk uitgangspunt. Tegelijkertijd moeten we niet doen alsof een boerenbedrijf een natuurgebied is. Een boer moet een inkomen verdienen. Ons landbouwsysteem is sterk gericht op productie en kilo's. Je kunt zeggen dat een boer meer verschillende gewassen moet telen, maar als niemand die producten wil kopen of er een fatsoenlijke prijs voor betaalt, houdt het snel op. Dat geldt ook voor agrarisch natuurbeheer. Als we iets van boeren vragen wat geld kost of productie vermindert, moet daar een goede vergoeding tegenover staan. Ik denk juist dat daar kansen liggen: maatregelen zoeken die ecologisch iets opleveren én passen binnen een boerenbedrijf. Daar wordt het interessant.'

boerennatuur

Waarom was Boerennatuur nodig?

'Het agrarisch natuurbeheer is de afgelopen jaren enorm veranderd. Oorspronkelijk lag de nadruk vooral op soortenbescherming en bijvoorbeeld weide- en akkervogels. Inmiddels komen er steeds meer onderwerpen bij: bodem, waterkwaliteit, insecten, landschap en stikstof. De overheid gebruikt het agrarisch natuurbeheer steeds nadrukkelijker als instrument om veranderingen in de landbouw te realiseren. Dan wordt het moeilijk om dat met een kleine organisatie te blijven doen. Dat was een belangrijke reden voor de fusie. Je geeft natuurlijk een stukje lokale identiteit op, maar je krijgt er ook veel voor terug. Je kunt professioneler werken, mensen in dienst nemen en kennis in je organisatie vasthouden. Bij het oude Collectief Hoeksche Waard deden veel mensen het werk als zzp'er naast andere opdrachten. Dan ligt het er soms maar aan hoe gek iemand is hoeveel extra uren er 's avonds of

in het weekend worden gemaakt.

Met een grotere organisatie kun je zeggen: iemand werkt hier 24 of 32 uur per week aan, krijgt scholing en kan zich in die functie ontwikkelen. Daarnaast wilden we sterker staan voor onze akkervogels. Zuid-Holland is heel sterk gericht op weidevogels, maar onze eilanden hebben een ander landschap. Wij moeten dus ook zorgen dat akkervogels en biodiversiteit in akkergebieden voldoende aandacht krijgen. En we wilden niet op de laatste plaats de monitoring veel beter organiseren. Niet alleen maatregelen uitvoeren, maar ook kunnen aantonen wat ze opleveren.'

Wat moet over vijf jaar beter zijn?

'Dan moeten we veel beter weten wat onze maatregelen doen. We willen bijvoorbeeld precies weten waar akkervogels voorkomen, waar ze broeden en hoe populaties zich ontwikkelen. Niet alleen op grasland, maar juist ook op akkerland. Daarvoor is goede monitoring essentieel. En die moet volgens duidelijke protocollen gebeuren, zodat gegevens ook echt vergelijkbaar zijn. Vrijwilligers kunnen daar absoluut een belangrijke rol in spelen. Maar je moet wel goed afspreken wat je wilt meten, hoe je dat doet en waar de gegevens terechtkomen. Anders krijg je veel waarnemingen, maar kun je er beleidsmatig of ecologisch niet altijd genoeg mee. Waar nodig zullen we ook professionele ecologen moeten inzetten.

Daarnaast gaan we kritischer kijken waar beheer ligt. Vroeger was het vaak: een boer wil meedoen en biedt een perceel aan. Prima, dan leggen we daar een maatregel neer. Nu vragen we steeds vaker: is dat ecologisch ook de juiste plek? Kunnen we maatregelen clusteren? Kunnen we een verbinding maken met andere gebieden? Kunnen we een robuustere structuur krijgen? Dat betekent soms dat je tegen een boer zegt: mooi dat je wilt meedoen, maar we zouden de maatregel eigenlijk liever aan de andere kant van het bedrijf

hebben. Dat is lastiger, maar uiteindelijk krijg je wel meer (ecologisch) rendement.’

Wat vraagt natuurvriendelijk boeren van de boer?

‘Allereerst moet een boer er zelf iets bij voelen. We hebben ontdekt dat geld minder vaak de belangrijkste drijfveer is dan we denken. Veel boeren beginnen omdat ze vertrouwen hebben in degene die hen benadert. Vervolgens zien ze vogels, insecten of veranderingen in hun bodem en krijgen ze er plezier in. Maar niet iedere boer past bij iedere maatregel. Iemand die helemaal niets heeft met vogels hoeft je misschien geen ingewikkelde vogelakker aan te bieden. Maar diezelfde boer kan wel enthousiast zijn over bodemkwaliteit of waterbeheer. Daarom hebben we verschillende soorten pakketten. Sommige maatregelen zijn heel laagdrempelig. Denk aan bepaalde groenbemesters, compost of vaste mest. Andere vragen veel meer van een boer.

Je kunt iemand dus stap voor stap laten instromen. Als iets goed bevalt, kun je later kijken of iemand meer wil doen. Dat werkt beter dan meteen het zwaarste pakket aan-

“Je moet blijven praten, kijken waar belangen samenvallen en vervolgens gewoon aan het werk gaan.”

bieden. Je moet ook begrijpen dat een boer heel anders naar een perceel kijkt. Een moderne boer streeft vaak naar homogeniteit: overal hetzelfde gewas, dezelfde groei, zo efficiënt mogelijk bemesten en behandelen. Natuurmaatregelen maken een perceel juist minder homogeen. Dat spanningsveld moet je serieus nemen. Alleen dan kun je er samen uitkomen.’

Waar liggen de kansen voor biodiversiteit?

‘Heel veel kansen liggen in maatregelen die specifiek passen bij ons

gebied. Vogelakkers zijn daar een mooi voorbeeld van. Die kunnen goed aansluiten bij een akkerbouwbedrijf omdat een perceel een paar jaar rust krijgt. Tegelijkertijd ontstaat er voedsel en leefgebied voor vogels. Maar ik denk ook aan bodemmaatregelen, bufferstroken, infiltratiegreppels, ecologisch slootbeheer en waterkwaliteit.

Soms lopen we er tegenaan dat een goede praktische maatregel nog helemaal niet als officieel beheerpakket bestaat. Neem het slootschonen. Het materiaal dat uit een sloot komt, moet ergens blijven. Je wilt het niet terug op het talud hebben, maar je wilt het ook niet op een akkerrand gooien. Je zou daar een aparte biomassastrook voor kunnen maken. Dat kan praktisch zijn voor de boer en tegelijk een goede ecologische functie hebben. Alleen bestaat zo’n pakket nog niet officieel. Hetzelfde geldt voor de zandhommel. Daarvoor gebruiken we nu bestaande akkerrandpakketten die we aanpassen met andere mengsels en ander beheer. Maar eigenlijk zou je daarvoor een apart pakket willen ontwikkelen met een passende vergoeding. Dat soort gebied spe-

cifieke maatregelen vind ik interessant. Niet één landelijke oplossing over ieder landschap leggen, maar kijken wat hier werkt.'

Hoe ver staan boeren en natuur uit elkaar?

'Volgens mij veel minder ver dan vaak wordt gedacht. Ik word er echt niet vrolijk van als "groen" automatisch als tegenstander van de landbouw wordt neergezet. Dan beland je in loopgraven en daar schiet niemand iets mee op. Wij zeggen zelf weleens dat Boeren natuur lichtgroen is. Wij zijn geen Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten. Onze taak is anders. Agrarisch natuurbeheer kan een schil vormen rond natuurgebieden, verbindingen maken en stapstenen creëren. Daarmee maak je het hele netwerk sterker. Neem opnieuw de zandhommel. De belangrijkste bescherming ligt misschien in een natuurgebied buitendijks. Maar als je op landbouwgrond daarnaast geschikte voedselstroken maakt, help je de soort wel degelijk. Dat is volgens mij precies waar onze kracht zit. Daarom denk ik ook dat Boeren natuur en HWL uiteindelijk veel meer overeenkomsten hebben dan verschillen. HWL richt zich misschien sterker op natuur, landschap en communicatie richting inwoners. Wij hebben in eerste instantie de boer als doelgroep. Dat kan juist heel goed aanvullend zijn. Als jullie kunnen laten zien waarom iets ecologisch belangrijk is en wij kunnen zorgen dat boeren op de juiste manier mee kunnen doen, dan versterk je elkaar. Daar moeten we veel meer gebruik van maken.'

Wat wens je voor de Hoeksche Waard?

'Als je mij vraagt waar we over tien jaar moeten staan, dan zeg ik: tien procent goede groenblauwe dooradering. Daarmee bedoel ik niet alleen dat er op papier voldoende dijken, sloten, bermen, struwelen en akkerranden be-

staan. Het gaat vooral om de kwaliteit en het beheer ervan.

Er ligt al best veel in de Hoeksche Waard. Maar de vraag is: hoe wordt het beheerd en wat levert het ecologisch op? Mijn gevoel is dat we, als je echt naar kwaliteit kijkt, nog een flinke opgave hebben.

Daar komt bij dat onze regio landelijk en provinciaal voortdurend aandacht moet vragen voor haar eigen landschapstype. Veel geld gaat naar stikstofproblemen, veenweidegebieden en weidevogels zoals de grutto. Dat zijn belangrijke opgaven, maar biodiversiteit is natuurlijk veel breder.

Wij hebben hier akkervogels, insecten, droge dooradering, bodem en wateropgaven. Ook daarvoor moet structureel geld beschikbaar zijn. Als we over tien jaar nog steeds een sterke landbouw hebben, maar met veel meer natuurlijke verbindingen, betere bodems, schoner water en meer ruimte voor soorten, dan hebben we heel veel bereikt. Maar dat lukt alleen als we elkaar blijven vinden. Boeren kunnen het niet alleen. Natuurorganisaties kunnen het niet alleen. Overheden ook niet. Je moet blijven praten, kijken waar belangen samenvallen en vervolgens gewoon aan het werk gaan.'

*

Wat is dit?!

- door Merijn van de Hoogenhoff -

Regelmatig komen mensen bij mij in het bezoekerscentrum Klein Profijt met de vraag "Wat is dit?" Vaak weet ik een antwoord, maar als het ook voor mij een raadsel is, dan zoeken we het uit!

Dit bot wordt met enige regelmaat binnengebracht, vaak met de woorden "We hebben een schedel gevonden".

De ene keer is zo'n bot 4 cm lang, de andere keer meer dan 20 cm (zoals deze). De gaten aan de zijkant is de plek waarvan mensen denken dat daar de ogen zaten, maar ze vinden de vorm vaak wel wat gek. Ik zeg dan dat ik begrijp dat ze er een schedel in zien en dat we ooit zelfs mensen van Hoekschewaards Landschap hadden die zo'n bot ook tentoonstelden als schedel van een bergeend, maar het is toch echt geen schedel.

Waar we naar kijken is namelijk het **bekkenbeen van een vogel**. Van de kleinste tot de grootste hebben vogels zo'n bekkenbeen. Deze op de foto is er een van een zwaan, niet te zien zonder de maten erbij. Maar zo'n grote is wel mooi voor een duidelijke foto.

En die gaten dan? Daar zitten de heupbeenderen in van het bovenbeen. Net als bij ons, een kogelgewricht met een bal en een kom. Vanaf nu weet jij dus ook wat je gevonden hebt als je dit tegenkomt.

Ook iets gevonden waarvan je niet weet wat het is? Mail of kom langs, en we zoeken uit wat het is.

De dikbekbehangersbij...

De **dikbekbehangersbij** (*Megachile genalis*), blijkbaar hebben wij iets met elkaar. De soort kent een beperkt aantal waarnemingen (13 exemplaren) in Nederland en dan alleen in Oost-Nederland en Limburg, waar het in 2011 begon. In 2021 ontdekte ik bij toeval een nest van de soort in Winterswijk, een door het beestje zelf gemaakt nest in een 2 meter hoge kruldistel.

Drie jaar op rij...

Toeval of niet, maar met vandaag erbij, heb ik de dikbekbehangersbij nu drie jaar op rij op de Korendijkse Slikken (Natuurmonumenten), op een traject waar veel kruldistel staat. Heel apart als je het kaartje in waarneming.nl bekijkt. Het kan toch niet zo zijn dat de soort tussen het oosten en zuiden van ons land en de Korendijkse Slikken nergens anders voorkomt. Het zal vooral te maken hebben met determineren van de soort, het zien van de bepalende kenmerken voor de soort en geluk hebben om tweemaal een nestbouw te zien.

Op 25 juli 2025 sta ik in gesprek met een vaste bezoeker van de Korendijkse Slikken en zie ik in mijn ooghoeken een behangersbij met een afgeknaagd blad langs vliegen. Ik kan niet zien waar ze exact naar toe vliegt, maar binnen enkele minuten herhaalt het zich en vind ik aan de achterkant van een kruldistelstengel een soort van minuscule spechtenestje. Het lukt me om dit te fotograferen, inclusief een portret van het aangezicht, wat van belang is voor het kaakpatroon, want de soort heet niet voor niets dikbekbehangersbij. Verder helpen de oranjebuikschuier, de

Tekst en foto's: Gert Huijzers

afliggende beharing op tergiet 6 (zijn de achterlijfsegmenten bij een bij) en de manier van nest maken voor een verdere vaststelling van de soort.

Naamstoekenning

De naam behangersbij of bladsnijder hebben ze niet zomaar gekregen. Behangersbijen 'behangen' namelijk hun nestcellen met stukjes blad die ze zelf van bladeren 'afsnijden'. Die bladdeeltjes nemen ze in de vlucht mee naar het nest en bekleden daarmee de celwanden. In de cellen worden de eitjes met voedsel gelegd en kruipen de

larven in het nieuwe seizoen uit de eitjes om zich daar met de aanwezige voedselvoorraad tot een volwassen behangersbij te ontwikkelen.

Dubbel prachtig als je weet dat deze en nog tal van andere kruldistels gespaard zijn gebleven in de afgelopen maanden en de recente maaironde voor de openstelling van het looppad van de Korendijkse Slikken. In eerste instantie voor de hommels en een verre stille hoop die ik had bij deze soort. Ongelooflijk, maar waar.

Dit alles door een uitstekende samenwerking met boswachter Tom, Henry namens de loonwerker en deze blijde vrijwilliger.

Kaartje en waarnemingen uit
Waarneming.nl

Kruldistels in de Korendijkse Slikken...

Berkenstam Joke Boerlage

Technische gegevens**Diafragma:**

f/5,6

Brandpuntsafstand:

90mm

Belichtingstijd:

1/100 sec

ISO:

400

Camera:

Sony RX10 M4

Objectief:

24-600mm

Het onderwerp

Op de foto is een beschadiging van een berkenstam te zien. Ik kwam de boom in het dorp tegen en vanwege de kleuren, lijnen en vormen wilde ik een abstracte foto van de beschadiging maken.

Wat informatie: Kenmerken van de berk zijn de witte bast en de ondiepe worteling. Algemeen laten bij een berk delen van de bast los en die bladderen als horizontale banden af. De buitenste laag van de schors van een berk is voortdurend bezig zich te vernieuwen en valt soms in dunne repen naar beneden. Deze repen zijn weerbaar tegen bederf, omdat de schors betuline bevat.

De berk is een boom van het noorden en werd van oudsher als een mysterieuze boom gezien. Voor de Germanen was het de boom der wijsheid. Het is de boom van een nieuw begin en staat in veel tradities bekend als bringer van licht en als pionier in de natuur.

Toen ik de beschadiging van de stam nader bekeek om een geschikte uitsnede voor de abstracte foto te vinden, sloeg mijn fantasie op hol. Ik ontdekte namelijk een scheepje dat bedreigd werd door een soort spook. Omhuld door flarden van de bast deed het aan een schilderijtje denken. In de afbeelding zag ik de bedreiging van de berk als soort (het scheepje) door de klimaatverandering (het spook). Door langdurige droogte, dalende grondwaterstanden en extreme hitte kan de berk vatbaarder worden voor ziekten en sterfte. De gevolgen van de klimaatverandering gaan sneller dan gedacht. Gaat de berk het redden?

Het maken

De foto is met een bridgecamera (camera met een niet verwisselbare zoomlens) gemaakt. De gekozen instellingen geven voldoende ruimte voor een uit de hand genomen foto die geheel scherp is. Voor de gewenste compositie is er ingezoomd. Ik heb ervoor gekozen om aan de randen van het beeld stukjes berkenstam te laten zien, zodat de kijker enige houvast heeft over de achtergrond.

Kruisspin © Marjon Kunst

Technische gegevens**Diafragma:**

f/6,3

Brandpuntsafstand:

100mm

Belichtingstijd:

1/400 sec

ISO:

1600

Camera:

Canon EOS R5 Mark II

Objectief:

Macro RF 100mm

Het onderwerp

Van de meer dan 700 soorten spinnen, die in ons land voorkomen, is de Kruisspin waarschijnlijk de meest bekende, die ook in onze tuinen vaak te zien is. De basiskleur kan geelbruin, roodbruin of donkerbruin tot bijna zwart zijn. Je herkent de Kruisspin aan het kruis op het achterlijf, dat gevormd wordt door witte vlekjes. Deze witte kleur is afkomstig van afvalstoffen, die vlak onder de huid worden opgeslagen.

Spinnen behoren, samen met o.a. de insecten, tot de geleedpotigen. Een spin is dus geen insect! Het verschil zie je snel genoeg. Een spin telt acht poten (zie je ze allemaal op de foto?), terwijl een insect er maar zes heeft.

Het web is een waar kunstwerkje en wordt elke dag vernieuwd, dat duurt ongeveer twintig minuten. De Kruisspin hangt meestal met haar kop naar beneden in haar web, geduldig wachtend op een prooi. Als een insect in het web vliegt, voelt de spin de beweging. Ze bijt de vleugels eraf, die zijn niet lekker, en spint een soort coconnetje rond het dier. Om de prooi te doden, spuit de spin een, voor insecten, giftige stof in, waardoor het insect ook vloeibaar wordt en daarmee makkelijk op te zuigen. Zo eet de nuttige Kruisspin heel wat insecten op.

Het maken

Ik wilde graag een keer een Kruisspin van heel dichtbij fotograferen. Beetje eng, maar wel fascinerend. Om deze foto te kunnen maken ben ik met mijn camera dicht onder de spin in haar web gekropen.

Met de macrolens worden dan allerlei details zichtbaar: de beharing van de spin, de kleurvlakken en stekelige beharing op de poten en de kleine klauwtjes aan de uiteinden, waarmee de spin zich aan de ondergrond hecht.

Aan de voorzijde van de kop zitten vier oogjes die iets uit elkaar staan, met aan weerszijden nog twee oogjes, die dicht tegen elkaar liggen. Vlak bij de mond zie je twee palpen, een tastorgaan om de omgeving en trillingen in het web te voelen.

Zulke mooie details! Zo verandert een 'enge' spin in een schitterend mooi beestje.

Uilenbraakballen, meer dan onverteerde resten!

Door: Merijn van den Hoogenhoff

Braakbalpluizen is (voor mij) vooral een winter bezigheid. Op een dag als vandaag (3 augustus en buiten 30 graden) is het dus niet gelijk het eerst waar je als “winter” pluizer aan denkt. Toch moest ik ongeveer drie weken geleden, met ongeveer dezelfde temperaturen wel aan braakballen denken, al was het maar omdat in de maanden juni en juli de meeste uilenjongen geringd worden en dat betekent dat ik dan ook de meeste partijen braakballen krijg voor het komende pluisseizoen.

Drogen en invriezen

Om ze voor langere tijd te kunnen bewaren, moeten de verse braakballen gedroogd en daarna enige tijd ingevroren worden. Dat heeft alles te maken met de diverse andere organismen die, net als ik gek zijn op deze ballen. Waarom? Dat zal ik uitleggen.

Braakballen zijn bijzondere dingen

Ze bevatten de onverteerbare delen van alles dat de uil gegeten heeft, en vertellen ons zo wat zijn menu was, maar ook welke dieren (vooral muizen) er in zijn omgeving voorkomen. Maar behalve dat, is het ook een bron voor nieuw leven. Dit “afval” maakt veel meer organismen blij.

Wurmpje met een rode kop

Ik pluis al heel wat jaren braakballen en heb, als ik zo bezig ben, wel eens een wurmpje opzij geschoven. Voor de pluizers onder ons, dat zijn die witte made-achtige diertjes met een rood kopje. Nooit

echt op gelet, tot een iemand mij vroeg om wat braakballen met die diertjes eens apart te houden zo dat hij ze op kon kweken. En zie daar na een poosje kreeg ik met enig enthousiasme te horen dat die wurmpjes de rupsen van de kledingmot waren. Toch leuk om te weten.

En zo ging het dus ook met een oranje uitslag op sommige braakballen. Die was al eens onderzocht door de mycologen, maar het bleek geen paddenstoeltje te zijn. Die zijn er overigens dus ook. Paddenstoelen die als substraat (ondergrond waar ze op groeien) braakballen hebben. Ik ben die nog nooit tegengekomen.

Maar goed, we hadden het over de oranje uitslag. Ik kreeg dus ook nu weer de vraag of ik nog van dit soort schimmelballen had (braakballen dus). Nou die had ik nog wel en heb ze opgestuurd voor onderzoek naar Inge Somhorst. En zie daar (weer) na een poosje kreeg ik met enig enthousiasme te horen dat het om de *Gymnoascus reesii* Baran ging. Nou zegt mij dat niet

zoveel, maar het is een schimmel die voornamelijk op mest voorkomt en sowieso nieuw was voor de mensen die hem determineerden.

Mineralen en zouten.

Maar ook dagvlinders zijn op braakballen te vinden. Ik zag dat toen ik een paar partijen moest drogen voor ze de vriezer ingingen. Ze lagen te drogen in de zon en stonken (zoals altijd) een uur in de wind. Onder anderen naar am-

Met HWL op schoolreis?

Door: Henk van Noordwijk

Illustraties: Facebook

moniak. Meerdere dagvlinders (Atalanta's) kwamen als door een magneet aangetrokken buurten op de braakballen. Ze rolde hun tong uit en snoepten van de sappen uit deze braakballen. De reden dat ze dit doen, is omdat nectar alleen niet voldoende is. De vlinders hebben ook mineralen en zouten nodig voor de vochthuishouding en de voortplanting (vooral mannetjes). En op deze manieren krijgen ze die belangrijke stoffen dus binnen. Misschien heb je het ook wel eens gezien bij een opdrogende plas "mud-puddling".

Ik vind het geweldig dat dit, op het eerste oog afvalproduct, zoveel leven in, op en om zich heeft. Nu alleen nog eens uitvinden wat voor soort mijtachtig diertje er regelmatig door mijn binoculair beeld loopt

*

Het was zaterdag 20 juni. Deze dag was uitgekozen door het bestuur van HWL om de vele vrijwilligers te bedanken voor hun inzet. Doen ze elk jaar, hoor. Deze keer was gekozen voor een vaartocht over de Oude Maas.

Zo rond half twee waren er zo'n 95 vrijwilligers ingescheept op het mooie schip "De Zeeland". De stemming zat er gelijk goed in en het weer was echt zomers te noemen. Zodra je een voet aan boord had gezet, werd je een kop koffie met gebak overhandigd. Niemand weigerde.

De trossen werden losgegooid en we maakten kennis met elkaar en de bemanningsleden. Er liepen nogal wat mensen in het blauw rond met een grote L aan de voorkant van hun shirt. De L bleek van Lions Club te zijn. Zij zouden voor de catering gaan zorgen. Aan de achterkant van hun shirt stonden hun voornamen, zodat Hendrik zich eerst moest omdraaien om zijn naam te laten zien.

En dan de rest van de (echte) bemanning, zowel mannelijk als vrouwelijk. Ook bij hen stond de naam op de achterzijde, maar zij hadden het handig aangepakt: zij hadden allemaal dezelfde naam. Iedereen heette CREW.

Intussen leerden we de Hoeksche Waard van een heel andere kant kennen, tenminste als je zo nu en dan even de tijd had om naar de

prachtige oevers te kijken. Want wat werd er veel afgekletst. Het was immers een schoolreis!

De Knotters waren in groten getale aanwezig, evenals de plantenkenner. Bestuursleden, vogelaars, redacteurs, vlindermensen en verder allerlei medewerkers waren druk aan het converseren. We werden van voldoende vocht voorzien en tot onze grote vreugde zorgden de leden van de Lions Club voor een lekkere portie patat, toch meestal één van de hoogtepunten van een schoolreis!

We voeren verder langs Nieuw-Beijerland, Piershil en de Costa del Spui en toen we Tiengemeten in zicht kregen, keerde de schipper om, om de terugtocht te aanvaarden. Een fikse, kortstondige regenbui zorgde ervoor dat er even niemand buiten te zien was. Ach, binnenin De Zeeland was het net zo gezellig.

Hoogtepunt (of toch een dieptepunt?) van de reis was het passeren van Kuipersveer, vlak voor het aanmeren. Iedereen kon 'genieten' van de foeilelijke, natuuronvriendelijke, kolossale, weerzinwekkende, afschuwelijke mastodonten van gebouwen die ogenblikkelijk alle aandacht opeisten. We werden er stil van. Niet lang hoor, want daarna namen we in opperbeste stemming afscheid van elkaar.

We hebben genoten en we bedanken de leden van de Lions Club, het bestuur en de voorbereidingscommissie heel hartelijk voor deze erg geslaagde HWL-vrijwilligers dag!

*

Nature Talks

HWL-lezingen 2026-2027

Woensdag 14 oktober – Van verdronken Waard naar Hoeksche Waard

Spreker: Willy Spaan

Willy Spaan, redacteur en medeschrijver van het boek 'De Canon van de Hoeksche Waard, 50 vensters op de eilandgeschiedenis', vertelt over de ondergang van de Groote Waard en het ontstaan van de Hoeksche Waard. Willy studeerde kunst- en architectuurgeschiedenis in Leiden en landschapsgeschiedenis aan de VU in Amsterdam.

Woensdag 11 november – Hommels

Spreker: Dominic Dijkshoorn

Tijdens deze lezing zal Dominic Dijkshoorn van EIS Kenniscentrum Insecten vertellen over hommels. Onderwerpen als levenswijze, ecologie, bedreigingen en herkenning van 'onze' soorten zullen aan bod komen. Wist je dat er bijvoorbeeld 21 soorten hommels in Nederland voorkomen, waarvan meer dan de helft voorkomt in de Hoeksche Waard?

Woensdag 9 december – PFAS, “the silent killer”

Spreker: Water Natuurlijk

PFAS is de afkorting voor per- en polyfluoralkylstoffen. Het gaat om duizenden verschillende stoffen die door de mens zijn gemaakt en van nature niet in het milieu voorkomen. Ze hebben zeer gewilde eigenschappen zoals water-, vet- en vuilafstotend en de omvang van toepassing van deze stoffen is nauwelijks te overzien. De lezing wordt verzorgd door Water Natuurlijk. Op de foto niet de lezinghouder maar de heemraad Anne Mollema.

Woensdag 6 januari – Natuurlijk imkeren met de zwarte bij

Spreker: Egbert Touw

De zwarte bij (*Apis mellifera mellifera*) is de oorspronkelijke honingbij van Noordwest-Europa. Ze is door haar bouw, gedrag en levensritme goed aangepast aan ons klimaat, met koele zomers, natte perioden en lange winters. Juist daarom past deze bij goed bij een meer natuurlijke vorm van imkeren. Bij natuurlijk imkeren staat niet een zo groot mogelijke honingopbrengst centraal, maar de gezondheid en veerkracht van het bijenvolk. Egbert Touw neemt ons mee in de wereld van de zwarte honingbij.

CURSUS LANDSCHAPSRANGER

Hoeksche Waard leren lezen, begrijpen en vertellen

Ontdek hoe landschap, natuur, erfgoed en water samen het verhaal van de Hoeksche Waard vormen. In deze cursus leer je kijken, duiden en vertellen.

Wat kunt je verwachten?

- 12 lessen in 4 modules
- Start op 28 januari 2027
- Landschap, erfgoed, flora, fauna en beheer
- Museumbezoek en busreis door de Hoeksche Waard
- Digitale hulpmiddelen en excursievaardigheden
- Zelf oefenen met publieksverhalen en excursieopzet

Voor wie?

Voor iedereen met belangstelling voor natuur, landschap en cultuurhistorie, die dit verhaal wil leren delen met anderen.

Praktische informatie

 Data: 28 januari t/m 15 april 2027

 Groepsgrootte: maximaal 25 deelnemers

 Kosten: €99 voor HWL-leden | €129 voor niet-leden

 Jongeren onder 16 jaar: 50% korting

Word Landschapsranger

Luister, kijk en meld je aan via:

hwl.nl -> wat wij doen -> cursussen ->

 HWL
Hoekschewaards Landschap

Woensdag 28 januari – Landschapsranger

De cursussen Natuurgids en Landschapsgids zijn in één opleiding samengebracht. Deze cursus is bedoeld voor iedereen die graag buiten is, nieuwsgierig kijkt naar de omgeving en zijn of haar enthousiasme wil delen met anderen. Je hoeft geen specialist te zijn. Belangrijker is dat je wilt leren, vragen durft te stellen en zin hebt om anderen mee te nemen in het verhaal van de Hoeksche Waard. Na afloop ontvang je een getuigschrift en kun je bijdragen aan excursies en educatieve activiteiten van HWL. Zo help je mee om het landschap zichtbaar, begrijpelijk en levend te houden.

Meld je aan via de HWL-website:

<https://www.hwl.nl/index.php/activiteiten/cursussen/cursus-landschapsranger>

Van de
PENNINGMEESTER

Hartelijk dank!

HWL is een bloeiende en grote vereniging, met meer dan 1600 leden. De contributie die de leden jaarlijks betalen, is een belangrijke bron van inkomsten. Mede hiermee financieren we de activiteiten van onze vereniging. We zijn dan ook heel dankbaar dat u lid bent en dat de overgrote meerderheid van onze leden de contributie voor 2026 al heeft voldaan, soms vergezeld van een extra gift. Hartelijk dank daarvoor! We doen er goede dingen mee ten bate van natuur en landschap van de Hoeksche Waard!

Te laat betalen kost geld!

Het is natuurlijk goed te begrijpen dat we geen 100% scoren en dat er nog leden zijn die hun contributie voor 2026 nog niet betaald hebben. Helemaal niet erg, kan gebeuren! Je zit klaar om te betalen via internetbankieren of met een overschrijvingsformulier en dan gaat de telefoon! Of er komt iemand binnen of er gebeurt iets anders onverwachts. Dan wordt zo'n betaling heel makkelijk vergeten.

Dezer dagen is Martine Sagius van de ledenadministratie, één van onze betaalde krachten, bezig met het verzenden van herinneringsmails en -brieven aan de leden die nog niet betaald hebben. We vertrouwen erop dat daarna de ontbrekende betalingen snel binnen zullen komen.

Het sturen van herinneringen kost extra tijd, dus extra geld, waardoor een groter deel van de contributie opgaat aan administratieve kosten. Veel liever besteden we zo veel mogelijk van uw contributie aan de kernactiviteiten van onze vereniging.

Op tijd betalen, gaat het makkelijkst (en voor ons het goedkoopst) met een automatische incasso. Graag vragen wij u nogmaals deze mogelijkheid te overwegen.

U vindt het machtigingsformulier op www.hwl.nl onder 'Word lid'. We sturen het machtigingsformulier desgewenst ook graag naar u op: neem daartoe contact op met Martine via ledenadministratie@hwl.nl of met ondergetekende.

Namens het Dagelijks Bestuur van HWL,

Peter Vos
penningmeester@hwl.nl

Bijzondere vondsten dicht bij huis...

Door: Rini Huisman-Folkers (coördinator WG Planten)

Natuurlijk liep ik weer eens wandelend naar de wilde planten te kijken. En plotseling trok een wilde plantensoort mijn aandacht. Ik keek naar de bladen en ik had meteen door dat ik deze soort pas in de duinen ook gezien had, maar nog nooit in de Hoeksche Waard. Dat, en dat het plantje met vele soortgenoten op de muur van het servicepunt van Gemeente Hoeksche Waard in Maasdam groeide, was echt een verrassing voor me.

Kandelaartje

Het plantje heet **kandelaartje** en staat tegenwoordig wel vaker op een muur, las ik. *Saxifraga tridactylites* is zijn Latijnse naam. Tridactylus betekent drievingerig en alle grondbladen van het plantje hebben dan ook meestal drie vingers. De bloem op de foto (hier boven) komt wel wat groter over, maar is maar 6-9 mm in diameter. De bloemen zijn wel wit gekleurd, dus daarom vallen ze toch wel op. Het centrum van een bloem scheidt glinsterende nectardruppels af die bij zonneschijn te zien zijn. Ik geloof dat er niet veel zon te zien was die keer, want het is me niet opgevallen. Over het zaad van het kandelaartje is ook wel wat bijzonders te zeggen. Het zaad ontkiemt namelijk in het najaar. In de doosvruchten zitten bruine zaden. Als de vruchten rijp zijn, zwelt de kelk, die onder de witte bloemblaadjes

zit, op. Veel later verschrompelt de kelk en worden de zaden verspreid. In het vroege voorjaar komen de bladen dan tevoorschijn en de bloemen iets er na. De bloeitijd is van april tot juni. Vaak is het plantje rood aangelopen en bedekt met klierharen. Die klierharen zorgen er voor dat zand aan het plantje blijft kleven. In de zomer en de herfst zal je het plantje nergens vinden.

Het kandelaartje is warmte minnend. Het groeit langs spoorlijnen, op stenige grond, open zandgrond, droge grasvelden, op daken en op muren dus. Ik vond het een rare plek maar die rare plek blijkt, dus een fijne plek voor het plantje.

Een andere plant zag ik ongeveer in de zelfde tijd. Ik liep in Puttershoek te wandelen met onze zoon in wijk de grienden, waar het **gewoon barbarakruid** stond te bloeien op de hoek van een grasveld. Ik had de plant ooit gezien bij Nieuw Beijerland, dus ik herkende hem meteen. Gewoon barbarakruid, een inheemse plant, die algemeen voorkomt in Nederland, kan wel 90 cm hoog worden en bloeit met gele bloemen, die in een schermvormige tros staan. Die tros bestaat uit een groot aantal kleine bloemen die elk vier gele kroonbladen hebben. Van die vier kroonbladen kan je een kruis maken en daarom behoort het gewoon barbarakruid bij de kruisbloemenfamilie. De plant vormt eerst een wortelrozet en groeit daarna verder met een rechtop staande stengel. De wortelrozet overwintert boven de

grond. De vruchten van het barbarakruid zijn drie maal zo lang als breed en dan worden ze hauwen genoemd. De plant komt aan zijn naam omdat hij op vier december, Sint Barbara, nog groen is en voor wildsalades gebruikt kan worden. Gewoon barbarakruid staat op vochtige plaatsen langs wegen en dijken, in ruigten, lichte plekken in het bos, aan waterkanten en in sloten. Klein geaderd witje, klein koolwitje een groot koolwitje gebruiken gewoon barbarakruid als waardplant. Alleen op deze waardplant zetten deze drie vlinders hun eitjes af, een voedselbron voor de rupsen die uit de eitjes komen. Vaak zijn rupsen heel kieskeurig en daarom overleven ze alleen op een bepaalde plantensoort. Deze plantensoort is dan beslissend voor de voortplanting en het behoud van de biodiversiteit.

Gewoon barbarakruid

“Gewoon bijzonder, de Hoeksche Waard...”

Afm.: 30 x 20 cm

Het is vandaag 29 juni en ik zit op de dijk in de Mariapolder met een fraai huis voor me, dat tussen de Kil en de dijk staat. Opvallend is dat de wegen hier ook de naam Mariapolder dragen. Het is vandaag goed te doen om buiten te schilderen. Dit in tegenstelling tot de voorafgaande week, waarin het extreem warm was.

Ik heb mijn teken- en schilderspullen bij me en het beeld dat ik voor me heb, staat me aan. Niets let me om hier aan de slag te gaan. Er zit een enorme diepte in deze compositie. Tussen de bomen zie ik het Hollands Diep met een stukje industrie van Moerdijk. Ik heb eerst een paar schetsen gemaakt om te kijken hoe alles zich tot elkaar verhoudt. Daarna ben ik begonnen met de aquarel. Het lastige bij dit tafereel zijn de vele kleuren groen. Groen is op zich al een lastige kleur om mee om te gaan. Gelukkig zijn er wat uitzonderingen zoals het huis en het perceel tarwe.

De extreem warme dagen hebben duidelijk invloed gehad op de frisheid van het gras.

Gelukkig was er vanwege het zonlicht veel contrast in het groen van de bomen. Ook de doorkijkjes zijn een dankbare afwisseling.

Het waren twee gezellige uurtjes zo op de dijk. Af en toe was er landbouwverkeer op de weg. En soms hoorde ik een boot op de Kil. Al met al een prettige bedrijvigheid.

Op deze plek komen ook de nodige herinneringen boven. Met de Oeverloop loop je ook over deze dijk en we zijn hier meerdere keren gestopt om wat te drinken en de benen wat rust te geven. Vanuit Oud-Beijerland heb je er dan al meerdere kilometers op zitten.

Het is een stille hoek van de Hoeksche Waard, mede omdat de doorgaande weg afgesloten is.

Af en toe hoorde ik het geroffel van de bonte specht in de bomen tegenover me. Een graspieper en

een paar witte kwikstaarten waren in de buurt en hielden me gezelschap. Prachtig hoe die graspieper zich omhoog werkt om zich even later als een parachute naar beneden te laten vallen. Ze hadden het druk en waren naarstig op zoek naar insecten voor hun jongen.

Verlept is de dijk
Waar is zijn groene jas?
Maar het koren juicht.

Het gras wuift zachtjes
op het ritme van de wind.
Een specht tikt de maat.

Een klein vogeltje
zingt zijn lied hoog in de lucht.
Een graspieper act.

Jan Plaisier

Nationale nachtvlindernacht...

Door: Ton Schilperoord (coördinator werkgroep vlinders en libellen)

De Nationale nachtvlindernacht werd door de Vlinderstichting landelijk vastgesteld op 17 en 18 juli 2026. Deze voor publiek opengestelde inventarisatie trok veel publiek. In Oud-Beijerland, Zalmpad 11 bij Klein Profijt werd die op de avond/nacht gehouden op 17 juli.

Van de werkgroep waren we met 3 personen aanwezig en 27 bezoekers van alle leeftijden. Deze mensen hebben we hartelijk verwelkomd; de jongste schatte ik op een jaar of 10 en de oudste toch wel ver in de 60 en van alles daar tussenin. Er werden dikwijls kreetjes geslagen van "oohh" en "wat mooi!"

Ik heb niet alle mensen gevraagd hoe ze het vonden, want de één komt en de ander gaat, dus is er weinig controle. Een paar heb ik gevraagd hoe ze het vonden en zeiden dat het verrassend was en zeer leerzaam.

Bij de foto's:

Licht(vang)scherf (grote foto) in de tuin van NBC Klein Profijt. Hilarisch zijn wel het Rode weeskind (tweede van rechtsboven) en Zwart weeskind (rechtsonder). De Rietvink (rechtsboven) is ook indrukwekkend, gezien zijn beharing en grootte. De Groene korstmosuil (linksboven) is heel gemêleerd van kleur en valt nauwelijks op als hij op Korstmos zit. Ook de Kleine beer (linksonder) met zijn rode lichaam is prachtig.

Droogte...

Tekst en foto's: Joost Kievit

We zien gebeuren wat al decennia door de wetenschap voorspeld was. De rivieren drogen op. We koersen aan op een ijsloos tijdperk en dat betekent minder smeltwater. De rivieraanvoer stagneert als het een tijd niet regent en dat gaan we merken we in onze Delta. Het watersysteem in de Hoeksche Waard is volledig afhankelijk van de omringende rivieren. De roep van Water Natuurlijk en natuurorganisaties als Hoekschewaards Landschap voor meer water in de sloten en krekken werd altijd genegeerd.

Opbouw watersysteem

Het watersysteem is gebouwd om vooral de landbouw te faciliteren. Lage waterpeilen en overtollig water zo snel mogelijk afvoeren en als de gewassen water nodig hebben, laten we rivierwater in. Voor de natuur en de waterkwaliteit is een flinke waterdiepte beter. Met dieper water en ruimte voor water- en oeverplanten kan een watersysteem zich ook als een biologisch systeem ontwikkelen. Een gevarieerd onderwaterleven geeft een weerbaar systeem met een groot zelfreinigend vermogen. Bacteriën, planten en dieren verwerken de vervuilende stoffen en maken het water schoon. Dat is nu ver te zoeken. De waterkwaliteit voldoet nergens aan minimale normen en als het te smerig wordt, spoelen we door met rivierwater. Dat gaat allemaal heel efficiënt, de gemalen hebben voldoende capaciteit en zijn geautomatiseerd en dat geldt ook voor de inlaten en de vele stuwen.

Stagnatie

Dat werkt, totdat de rivierafvoer stagneert. Dat zien we deze zomer nadrukkelijk gebeuren en het komt niet

als een verrassing. Eind vorige eeuw heeft een commissie onder leiding van streekgenoot Cees Veerman daarover al geadviseerd en dat leidde tot nationaal beleid. We gingen de regionale watersystemen inrichten volgens het drietrappincipe: vasthouden, bergen, afvoeren. Neerslag moest dus in de watergangen vastgehouden worden en er moesten bergingsgebieden komen om tijdelijk het kostbare zoete water op te slaan. Prachtige kansen voor de natuur. Pas als het niet anders kon, zouden de gemalen starten. Het waterschap Hollandse Delta zag het anders en negeerde het landelijk beleid. We hebben rond de Zuid-Hollandse eilanden rivieren met altijd voldoende zoet water, was de gedachte. Dat pakt anders uit, nu we de effecten van klimaatverandering aan den lijve ondervinden.

Verziltiging

De Rijn en de Maas zorgen niet alleen voor de aanvoer van zoet water in onze Delta, ze houden ook het zoute zeewater tegen. Minder rivierwater betekent verziltiging. Zeespiegelstijging doet daar nog een schepje bovenop.

De Noordzee laat steeds verder landinwaarts z'n invloed gelden. Al jaren moeten af en toe inlaten langs de Oude Maas gesloten worden omdat het rivierwater in droge periodes te zout wordt voor de landbouw. We zien het dus al een tijd aankomen, maar ons waterschap heeft er nog geen antwoord op. We zijn toe aan een renovatie van het watersysteem met meer ruimte voor water en natuurlijke processen, waarbij de landbouw ook ondergeschikt is aan het algemeen belang van waterkwaliteit en biodiversiteit.

Gemaal ambachtsheerlijkheid...

HWL zoemt verder...

Tekst en foto's: Joost Kievit

HW zoemt begon op initiatief van de gemeente Hoeksche Waard in 2019 als collectief van mensen en organisaties te werken aan biodiversiteit in de streek. Met een verbindende rol tussen de diverse organisaties en concrete acties gericht op particuliere tuinen en openbaar groen zette HW zoemt zich de afgelopen jaren in voor de natuur. Hoekschewaards Landschap (HWL) deed dat al meer dan een halve eeuw en beide organisaties vulden elkaar in nauw overleg aan. HW zoemt is geen rechtspersoon en HWL behartigde de financiële belangen al langer. Na een uitgebreide discussie is de conclusie dat het tijd is om de krachten verder te bundelen. Het werk van HW zoemt wordt onder de vleugels van HWL voortgezet. Er wordt nu gewerkt aan integratie in de organisatie van HWL.

De conclusie dat het tijd is om de krachten verder te bundelen. Het werk van HW zoemt wordt onder de vleugels van HWL voortgezet. Er wordt nu gewerkt aan integratie in de organisatie van HWL.

Bomenhub

De overgang van de werkgroep 'Bomenhub' is al een feit. Deze werkgroep verzamelt zaailingen van bomen en struiken op plekken waar deze geen toekomst hebben, kuilt die tijdelijk in op een perceel grond in Klaaswaal en stelt die gratis ter beschikking aan mensen die bomen en struiken willen planten. Deze werkgroep staat gesteld met een locatie met onderkomen, materiaal en gereedschap en vrijwilligers. Zij gaan komend winterseizoen verder met dit mooie werk als werkgroep van HWL.

zoen verder met dit mooie werk als werkgroep van HWL.

Biodiversiteit

De overige acties van HW zoemt hadden vooral betrekking op biodiversiteit in particuliere tuinen en openbaar groen, maar hier was nog geen sprake van een concrete werkgroep. Hier liggen wel kansen. Er zijn in ons land 4,5 miljoen tuinen met een oppervlakte van 10 keer het nationaal park de Hoge Veluwe. Als een flink deel natuurlijk

wordt ingericht en beheerd, scheelt dat een slok op een borrel. Voor groot wild is er uiteraard in de meeste tuinen geen plek. Maar we kunnen wel wilde planten, vlinders, bijen, zweefvliegen, kikkers, padden, salamanders, libellen en allerlei vogelsoorten een handje helpen. En als die tuinen niet te ver uit elkaar liggen, kunnen dieren van de ene naar de andere tuin trekken en versterken de tuinen elkaar. Een enorme potentie voor meer natuur inclusief wonen. Ook in de

Zaailingen kuilen...

Hoeksche Waard. Een meer natuurlijke tuin kan ook een mooi plaatje opleveren. Er zijn heel veel inheemse planten met een hoge sierwaarde en er zijn geweldige combinaties te maken met cultuurplanten. Vlinders, libellen en vogels in de tuin zijn sowieso een aanwinst.

Nieuwe HWL-werkgroep

HWL en HW zoemt hebben nagedacht over de opzet van een nieuwe werkgroep om meer biodiversiteit

in tuinen te stimuleren waarbij ook de aansluiting op het gemeentelijk groen niet mag worden vergeten. En die komt er. Een eerste opzet is er inmiddels en na de zomer gaan we daarmee verder.

Mensen die mee willen denken en doen kunnen zich melden bij Joost Kievit, email: kievitjoost@gmail.com.

HWL zoemt verder!

Van de LEDENADMINISTRATIE

Cadeautip voor natuurliefhebbers

(en toekomstige natuurliefhebbers!) Ben je op zoek naar een origineel cadeau voor een natuurliefhebber, een nieuwe inwoner van de Hoeksche Waard of iemand die binnenkort meer vrije tijd krijgt? Geef dan een lidmaatschap van onze vereniging cadeau! Voor slechts **€ 40** laat je iemand kennismaken met het bijzondere landschap en de rijke biodiversiteit van de Hoeksche Waard én met alles wat onze vereniging te bieden heeft. Wie nu een cadeaulidmaatschap schenkt, geeft een lidmaatschap dat loopt tot **31 december 2027**.

Een cadeaulidmaatschap biedt dezelfde voordelen als een regulier lidmaatschap: een welkomstgeschenk, ieder seizoen een papieren *Waardzegger* en korting op activiteiten. Het lidmaatschap stopt automatisch aan het einde van de afgesproken periode.

Wil je iemand verrassen met een cadeau waar natuur en beleving centraal staan? Mail dan je eigen gegevens en de naam, adresgegevens en het e-mailadres van de ontvanger naar ledenadministratie@hw.nl. Wij regelen de rest!

Papieren of digitale *Waardzegger*?

Bijna een kwart van onze leden ontvangt de *Waardzegger* digitaal. Een mooie stap naar een duurzamere vereniging, terwijl de keuze voor papier gewoon blijft bestaan. Bij een digitaal lidmaatschap ontvang je bij iedere nieuwe editie een e-mail met een link naar de nieuwe *Waardzegger*. Je kunt het magazine dan eenvoudig online lezen of downloaden wanneer het jou uitkomt. Voor een digitaal lidmaatschap betaal je **€ 35 per jaar** in plaats van **€ 40**.

Liever ook digitaal lezen?

Mail je lidmaatschapsnummer en je verzoek naar ledenadministratie@hw.nl. Wij verwerken de wijziging direct; de contributiewijziging gaat in per 1 januari 2027.

Namens het Dagelijks Bestuur van HWL,

Martine Sagius
ledenadministratie@hw.nl

A.L.V. 19 november 2026 om 20:00 uur

Het Algemeen Bestuur van Hoekschewaards Landschap nodigt je uit voor een algemene ledenvergadering op 19 november 2026 om 20.00 uur, in ons Bezoekerscentrum Klein Profijt, Zalmpad 11, Oud-Beijerland. Het wordt op prijs gesteld als jij je vooraf aanmeldt bij het secretariaat:

secretariaat@hw1.nl

Tijdens deze algemene ledenvergadering vinden geen bestuurswisselingen plaats. Wel blijft de versterking van het bestuur een belangrijk aandachtspunt voor de vereniging.

AGENDA

1. Opening
2. Ingekomen stukken en mededelingen
3. Verslag ledenvergadering d.d. 4 juni 2026
4. Stand van zaken financiën 2026
5. Begroting 2027
6. Wat verder ter tafel komt
7. Rondvraag
8. Sluiting

De stukken voor deze vergadering staan vanaf de tweede week van november 2026 op de website:

www.hw1.nl

Met vriendelijke groet en tot ziens op 19 november 2026, 20.00 uur in Oud Beijerland!

Namens het Algemeen Bestuur van HWL,
Theo Schuurmans, voorzitter

Jeugdhoeke

1

Woordzoeker

Ga op zoek naar alle herfstwoorden in de woordzoeker. Er blijft één **verborgen woord** over. Kun jij ontdekken welk woord dat is?

N	E	R	E	D	A	L	B
E	J	I	R	E	G	E	N
O	N	P	K	R	N	G	A
P	A	D	D	E	E	E	N
M	T	S	K	D	L	N	T
O	S	K	O	D	N	I	W
P	A	O	S	O	M	P	E
T	K	L	B	M	I	S	T

Verborgen woord

BLADEREN
POMPOEN
KASTANJE
MODDER
WIND
EIKEL
HERFST
TAKKEN
REGEN
MIST
EGEL
BOS
SPIN
STORM
MOS

2

Welk dier liep hier?

De regen maakt het bos en de akkers lekker modderig. Perfect om naar pootafdrukken te zoeken!

Welk dier liep hier?

Kies uit: HAAS - REE - HOND

A = _____

B = _____

C = _____

3

Waarom? Daarom!

Vraag van David (6j): **Waarom veranderen bladeren eigenlijk van kleur?**

Goede vraag! In de zomer zijn bladeren groen door een stofje genaamd **chlorofyl**. Als de dagen korter en kouder worden, maakt de boom minder van dat stofje aan. Het groen verdwijnt en gele, oranje en rode kleuren komen tevoorschijn. De boom laat daarna zijn bladeren vallen om in de winter water en energie te besparen. Best slim, toch?

Heb jij ook een natuurvraag? Stuur hem in via natuuronderwijs@hwl.nl

4

Raadsel

Welke plaatjes horen niet bij de herfst?

Uil

Vos

Knutselwedstrijd

Ga naar buiten en zoek verschillende bladeren. Maak er een creatief kunstwerkje van! Stuur een foto van je kunstwerk op via mediateam@hwl.nl. De meest creatieve kunstwerkjes krijgen een podium op onze social media kanalen!

Antwoorden: Opdr. 1: Paddenstoel / Opdr. 2: Paddenstoel / Opdr. 3: A=Ree, B=Hond, C=Haas / Opdr. 4: slippers, narcis

Nieuwsgierig?

